

Hangversenyekről

Concerto Budapest

2011. április 29.

A zenekar Richter-bérletének, egyúttal a február és április között meghirdetett „Szimfonikus felfedezések” sorozat negyedik (befejező) estje. A Richter-bérlet orosz programot kínált hallgatóinak – Sztravinszkij egykor botrányt okozó remeke, a *Sacre* (Le sacre du printemps, leginkább meghonosodott magyar címmel a Tavaszi áldozat) mintegy megkoronázása a sorozatnak. A nem beavatottak közül legfeljebb csak a szemfülesek vehették észre, hogy a „Szimfonikus felfedezések” a korábbi „Magyar Szimfonikus Körkép” sorozat (korcs) utóda – országos (szimfonikus zenekari) áttekintésre kevésbé alkalmas, az évad második részében 2-2 vidéki (Győri Filharmonikus Zenekar és Alba Regia Szimfonikus Zenekar) és fővárosi (MÁV, Concerto Budapest) együttes lépett fel a sorozat első részében –, a következő évadban e naptári év folyamán további négy zenekar szerepel még e sorozat keretében. A Concerto Budapest honlapján a Richter-bérlet ismertetőjében még a régi sorozatcím szerepel. A sorozatjelleg meghatározó korábbi kritérium biztosítja a folytonosságot: a műsorban szerepelni kell egy 20–21. századi, vagy régebbi, de alig ismert magyar műnek. További kritérium, hogy az est szólistája is magyar legyen (bármely műsorszámában), az esetek többségében a fiatal(abb) generáció képviselésében.

(Országos „mintavételezéshez” a nyolc is kevés – ráadásul az összehasonlításnak nemigen van alapja. S ha ehhez hozzáveszünk, hogy valamennyi koncertnek a Műpa mellett társrendezője az adott zenekar, könnyű belátni, hogy elenyésző azok száma, akik valamennyi estet végighallgatják. Tanulságot, bármily keveset is, legfeljebb ők profitálhatnak e sorozatból.)

Láthatóan nagy szabadságot tesznek lehetővé a szükséges és elégséges feltételek – így például szervesen kapcsolódhatott tematikája és szövege alapján a Concerto Budapest orosz műsorába Eötvös Péter Két monológja. A MŰPA-magazin frappáns beharangozása („kortárs szendvics”) a műsorszámok sorrendjének változásával aktualitását veszítette; inkább afféle „hab a tortán” effektus jött létre, ahol felülről lefelé, időrendben visszafelé haladva jutottunk el az Eötvös-darabtól Sosztakovics II. zongoraversenyének érintésével a *Sacre*-ig.

Gyakori jelenség, hogy a nyitó műsorszám (főként, ha többé-kevésbé ismeretlen!) áldozatul esik ... – minek is? Hogy a közönség még nincs rákészülve a felcsendülő zenére. Amire pedig ráhangolódna, gyakran véget is ér a mű. Valami ilyesmi történhetett ezúttal is. A meghirdetett műsor alapján zongoraversenyt vártunk – ráadásul, sem a sorrendcseréről, sem pedig a szólista kilétéről nem kaptunk tájékoztatást (aki a zenekar honlapját felkereste, tudhatta: Massányi Viktor a Két monológ énekes). Tovább nőtt a tanácstalanság az orosz szövegű mű hallatán, s kevés haszonnal olvashattuk a „szimfonikus felfedezések” sorozat műsorismertetőjében, hogy „a két monológ Andrej és Tuzenbach megszólalása. Eötvös saját elmondása szerint az idegen nyelveket mindig is azok zeneiségében hallja leginkább; az adott nyelvről a fordítás lassabban történik a hallgató fejében, mint a zenei tulajdonság felfogása, így nyújtva a szöveg-zene különleges élményét”. Ezúttal egyértelműen a hand-out lett volna a megoldás: nyersfordítás (ideális esetben az orosz eredetivel együtt), amit a mű előtt átfuthat a hallgató, s akkor valamennyire „képbe kerülhet”. Másként maradt a zenéről a figyelmet elterelő szövegfigyelés, vagy pedig a tartalmi értés teljes feladása. Egyik sem jó megoldás – így, szöveg nélkül a figyelem talán leginkább Eötvös sokszínű zenekari palettájára irányult, miközben Massányi anyanyelvi biztonsággal énekelt, néha sajnos a gazdag zenekari szövet árnyékában.

A II. zongoraverseny szellemes-frappáns zenéjét (s a már-már Rachmanyinovra emlékeztető középtételt) hallgatva eltűnődhetünk, vajon miért oly ritka vendég a koncertpódiumokon. Nagy várakozás előzte meg Ránki Fülöp szereplését, miként ez előre várható volt, s a lelkes fogadtatás sem maradt el. A zongoraművész-házaspár gyermeke korábban családi szólista-produkcióban lépett fel zenekarral – most egyetlen szólistaként is derekasan helytállt. Testre szabott volt számára ez a mű, a szépen megformált rövid szegmensek hibátlanul sorjázta. Ujjvégre-koncentrált zongorázása biztosítja billentése kontrollját, biztos formai tájékozódás birtokában a fokozások, csúcspontok mindig érvényesültek. Nem volt idegen a zene karakterétől, hogy a koncertálás folyamán néha már-már continuo-szerű kommentáló szólammal járuljon a hangzás egészéhez.

Visszafelé haladva az időben, Sztravinszkij botrányhős kompozíciója már-már klasszikusan letisztultnak hatott – része van ebben a játékosok biztos szólamtudásának, s annak a karmesteri koncepciónak, amely nagy súlyt helyezett a melodikus és ritmikus-akkordikus szegmensek gyors váltakozásából kialakított érdekes-izgalmas zenei folyamatokra. Olyan „tálalásban” kaptuk a művet, hogy követhető volt a program vélhetően azoknak is, akik először hallották (esetleg koncertteremben először) e korszakos jelentőségű kompozíciót.

A *Sacre* mamutzenekart igényel – az est első részében is nagy létszámú együttest köszönthettünk a pódiumon. Nagyon fontos az ilyesfajta hangzásélmény – ilyen tapasztalatok birtokában érthető meg a romantika hangzásigényének fokozására irányuló tendencia, amely persze később természetszerűen „kiábránduláshoz” a klasszikus letisztultság, egyszerűség iránt feleledő vágyhoz vezet. Most viszont jó volt tobzódni az erős (mondhatni, őserőt árasztó), monumentális hangzásokban – annál is inkább, mivel a monumentalitás sohasem járt együtt a kifejezés erőszakoltságával. Köszönhető ez annak (is), hogy Keller András nemcsak összerendezi, hanem irányítani is képes zenekarát.

MÁV Szimfonikus Zenekar

2011. május 3.

Legfeljebb szólistája okán kerülhetett a Szőke Tibor Mesterbérletbe (zárókoncertként) ez a francia est; Debussy hangszerelésében Satie két Gympopédiája után Fauré Pelléas és Mélisande szvitje, majd Milhaud I. gordonkaversenye következett, a műsor második részében Raveltől a *Miroirs* zongoraciklus általa hangszerelt harmadik darabja, a *Bárka az óceánon*, valamint Debussytól A tenger szerepelt. A hazai koncertélet több évtizedes, szinte törleszthetetlen mulasztása azt eredményezte, hogy a „francia est”-nek mindig valami különleges ígérete van, sajátos „egzotikumot” sejtet. Mivel jónéhány francia remekmű immár a hazai közönség körében is örökzöldnek számít, érdemes a kevésbé ismert kompozíciókból is meríteni, hiszen ki ki talál közös pontokat, fogódzót a korábbi zenei emlékképei birtokában. Francia estre persze (mint minden másra) leginkább akkor érdemes vállalkozni, ha az előadónak van „mondanivalójuk”, továbbadnivalójuk, megosztanivaló élményük e zene világából. Különben érdemben az utóknak szánt do-

kumentációt gazdagítja csupán, lám-lám, milyen koncertélet zajlott egykoron...

Fanyalgásom egyértelműen a dirigens, Rodrigo de Carvalho számlájára írandó. A magyar iskolázottságú brazil karmester immár 2008 szeptembere óta állandó vendégkarmesteri kapcsolatban áll a MÁV Szimfonikus Zenekarral. Ismerheti tehát az együttest, felmérhette, mit várhat tőlük. Tény, hogy többet, mint amennyit kíván tőlük.

A francia estre felkészülten érkeztek a játékosok, azonban zenekari mű interpretációjához ez kevés. Nem véletlenül áll centrálisan elhelyezett dobogón a karmester – az ő dolga a szólamok összehangolása. Rodrigo de Carvalho mozdulatait nézve gyakran volt az érzése az embernek, hogy a zene hallatán átismétli magában a műveket, kontrollálja koreográfiájának „nyersanyagát”. Tehát korántsem irányított, hanem mintegy párhuzamosan követte a hangfolyamokat. Gyakorlott zenekartól sem lehet elvárni, hogy „gondolatolvasó” legyen, ellesve a szinte maga-magának szánt kis mozdulatokból a megoldandó feladatokat. Érdekes volt a váltás: amikor Carvalho mozdulatai kinyíltak, kifejezték szándékát-elképzelését, mindig rendre aktivizálódtak a muzsikuskok.

Röviden, a művek ismeretét hiányoltam a karmester részéről – s azt a szándékot, hogy elképzelt hangzást akarjon megvalósítani a zenekarral. Maximális törekvése arra irányult, hogy a tételek végigjátszása során egyes szólamok belépését segítse. Az új-belépőkre koncentráció közben viszont teljesen hanyagolta a már játszó szólamokat (becsületükre legyen mondván, karmester nélkül is tudták a dolgukat). Ennek következtében a hangzásarányok percről-percre esetlegesen alakultak, pillanatnyi korrekcióra – tehát kreatív közbeavatkozásra – sohasem került sor.

Többszörösen megtévesztő az ily módon létrejött produkció; a közönség – korábbi zenei ismeretanyag híján – egyenlőségjelet tehet a hallott előadás és a művek közé. Mivel a karmester nem kér többet mozdulataival, a játékosok úgy érezhetik, mindent megtettek (eközben valóban mindent megtettek, ami rajtuk múltott – de nem véletlen, hogy nélkülözhetetlen a karmesteri irányítás a 19-20. századi művek esetében!). Mivel minimalista igénnyel (mondhatni, igénytelenül) lépett fel a karmester az előadókkal szemben, sohasem fogja megtudni, mennyi rejtett tartalékot nem aknázott ki (tudást, stílusérzéklet, érzékenységet, stb.). A publikumnak pedig nem oknyomozás a dolga, hogy azt firtassa, ki milyen arányban részes

a létrejött produkció erőnyeiből és hibáiból – óhatatlanul is inadekvát következtetéseket fog levonni a hallottakból. Félreismerheti a darabokat, s általában, a francia zenéről téves elképzelései lesznek.

Már-már áttekinthetetlenül gazdag a zeneirodalom; a műsorok összeállításánál megannyi szempontot lehet követni. Az érték sem mindig állapítható meg egykönnyen, könyvtárnyi megbukott zenekritika tanuskodik erről, s kiváló művészek valótlan állításai. Természetes tehát, hogy nem mindig érték-centrikus a válogatás, hanem a ritkaságérték is nagy súllyal esik latba (korunkban megannyi fórumon irányítják a figyelmet a „leg”-ekre, nem véletlen a 1st recording felvételek divatja, s az hogy a repertoár bővítő hullámban méltatlanul és méltán elfeledett darabok egyaránt felszínre kerülnek). Alaposabb zenei felkészültség nélkül is illett „tudni”, hogy A tenger a leg-rangosabb műsorszám ezen az esten – de nem lehet kárhozható azokat, akik leglekezebben Milhaud gordonkaversenye után tapsoltak. Fenyő László perfekcióra törekvő hangzásigénye azt eredményezi, hogy csel-lőhangja már-már a műtől elvonatkoztatva, önmagában is örömforrás. Elsősorban neki köszönhetően érzékelhettük a Milhaud-mű hangulatainak, karaktereinek gazdag változatosságát. Mindenesetre, primer inspirációt jelenthetett valamennyi muzsikusknak – azoknak is, akikkel a versenyműben párbeszédet kapcsolatba került, akik olyan hangzó háttérrel gondoskodtak számára, amelyből relief-szerűen kidomborodhat szólója, s azoknak is, akik szólamuk szüneteiben hallgatóként követték a zenei folyamatokat.

A MÁV Szimfonikus Zenekar évről-évre sokszínű programmal lép közönség elé. Jó lenne, ha mind több alkalommal lenne lehetősége mélyfúrással ténylegesen elmélyíteni stílusismeretét, tehát a gyakorlatban megvalósítani azt, ami a közönséget tanulságként gazdagítja. Ehhez elengedhetetlen, hogy igényes karmesterek fejlesszék követelményeikkel – egyébként afféle szolgáltató együttesé silányul, amelynek mindegy, hogy épp mit kell játszania. Márpedig ennél sokkal többre hivatott!

Budafoki Dohnányi Zenekar

2011. május 15.

Jól felépített program várta az Universitas-bérlet 6. előadásának hallgatóit: Mozart „Párizsi” szimfóniája és Penderecki (fuvola-versenyből átirat) Klarinétversenye után Beethoven Pastorale szimfóniája csendült fel. Hamar Zsolt vezényelt, a versenymű

szólistája a Svájcban élő Polgár Éva volt (nem tévesztendő össze a nála egy évvel idősebb zongoristával, aki budapesti tanulmányait követően Finnországban folytatta tanulmányait). Crescendo-formát mutatott a művek fogadtatása; a Mozart-szimfónia sem esett áldozatul a „bemelegítésnek”, összehangolódásnak, a Penderecki-mű igazi csemegét jelentett, majd a Beethoven-szimfónia az ismert-szeretett műnek nemcsak újrarahallgatására adott lehetőséget, hanem szinte maradéktalan, belefeledkezős gyönyörködésre is. Bár látszólag akár „szendvics”-műsornak is tűnhetne, a klarinétverseny korántsem értékelhető „töltelékként”, vagy stílusosan kontrasztáló betétnek. Köszönhető a szólistaként és kamaramuzsikusként egyaránt több nemzetközi versenyen nyert szólistának, aki előadásával akkor is maradéktalanul le tudta volna kötni a hallgatóság figyelmét, ha nem tudjuk róla: Polgár László lánya. Az elismerésre méltó pódium-gyakorlattal/biztonsággal rendelkező fiatal klarinétos játékának egyik legimpónálabb vonása az, hogy rendkívül széles dinamikai skálát jár be. Biztonsággal szólaltat meg leheletfinom halk hangokat, ugyanakkor önfeledt tombolásra is képes. Mindezt arra használja, hogy minden frázist, zenei gondolatot megformáljon, s markánsan karakterizálja szólaltasson meg. Úgy tűnik, nincs szüksége „biztonsági hálóra”; a zenei kifejezést tartva szem előtt, mintha nem ismerne technikai nehézséget! Hamar Zsolt átgondolt irányításával a zenekarnak is minden bizonnyal élményt jelentett kísérni a remek szólistát.

Alkalmi-esetenkénti apró bizonytalanságtól nem volt mentes a koncert, mégis, általánosan jellemzőnek mondható a játékosok fegyelmezett-figyelmes játéka. Hamar Zsolt, akinek a közelmúltban a Májusünnep Manon Lescaut-előadásán tapsolhattunk, jó kapcsolatot alakított ki az együttesrel. A koncerten észrevehettük a próbafolyamat nyomán kialakított figyelmet, ami abban mutatkozott meg, hogy nem mindig a legfontosabb zenei történéseket irányította mozdulataival, hanem alkalmanként ott segített, ahol érzése szerint (s a hallottak alapján) szükséges volt. Bátran magára hagyta például a Beethoven-szimfóniában a dal-lamjátzó gordonkaszólamot, hogy pontosítsa a hegedűsök kísérő-figuráit (igaz, a kiemelt figyelem túlságosan kirívó fordulatokat eredményezett – de így valósult meg a pregnáns ritmika, s a jól artikulált frázis). A Mozart-szimfóniában (KV. 297) a kisebb létszámú vonóskar és a fúvósok játéka dinamikaileg nem mindig tűnt harmonikusnak,

elhithető erejűnek; élvezetes volt viszont a vonósok magvas-tónusos hangja – mintha összeszokott vonós kamarazenekart hallottunk volna (igaz, ezúttal a mélyvonósok alábbadták igényes-szép tónusukat). Beethoven VI. szimfóniáját leginkább az „üde” jelzővel illetném, valahogy életközelinek tűnt az interpretáció (része lehet ebben a „menős” tempónak, ami azonban sohasem vezetett felületességhez, elnagyolt-sághoz). Lélegzett a muzsika valamennyi tételben, gyönyörködhattunk a hangszíngazdagságban, miközben a zene indulati töltése mindig megmaradt az epikus keretek között – ennek számlájára írható, hogy a vihar utáni hálaének nem lehetett katartikus megrendítő. Pasztorális volt az interpretáció – mindannak a változatosságának a felmutatásával, amelyet a fogékony lélek természetközelen megélhet.

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

2011. május 19.

Izgalmas műsor várta a közönséget a Ferencsik-bérlet évadzáró estjén, pontosabban: szokatlan műsor összeállítás. Az átütő erejű élmény azonban elmaradt. Merészség nyitósámmal választani Ligeti György: Atmospheres című kompozícióját, már csak a közönségre való tekintettel is – így legtöbbször azoknak jelentett, akik képesek voltak elengedni magukat, s hagyták szinte ösztönösen hatni magukra (koncerten talán először) e művet. Hummel: Esz-dúr trombitaversenye lehetőséget kínált a kiváló szólista, Boldoczki Gábor játéka ismételt meghallgatására. Azonban jelzés-értékűnek kellett tartanunk a trombitás „tipródását”, ami egyértelműen sejtette: remek teljesítménye ellenére sem érzi igazán jól magát ebben az előadásban. Barber Adagiója hallatán vált konkretizálhatóvá, mi okozza a zavart: Gilbert Varga vendégkarmester-attitűdje. A dirigens nem először lép fel a Nemzeti Filharmonikus Zenekarral, kétségkívül kölcsönösen tisztában lehetnek egymás kvalitásaival. Ez azonban nem arra inspirálta a karmestert, hogy mind több (újabb) elképzelését akarja megvalósítani az együttessel, hanem megelégedett egy tetszetős látványt nyújtó koreográfiával, anélkül, hogy érezhető kapcsolatot akart volna teremteni a megszülető hangzással. Az elképzelhez képest megvalósult hangképre való reflektálás hiányában érthetően csökkent a jelenlét intenzitása. Barber Adagiója akkor (és csak akkor) képes lenyűgözni, ha megrendítően személyes vallomáshangon szólal meg. Ilyet spontán módon nem lehet elvárni szólamléptékű csoportoktól – ugyanakkor aligha

lett volna akadály a annak, hogy jelenlegi állapotában a vonósok teljesítsék a karmester ilyen irányú igényét, hangi elvárását. A kurtági kamaraórák fontos instrukciója jutott eszembe „szeresse azt a hangot!” – ez hiányzott, hogy már-már erotikus szépségű hangokból szülessenek meg a zenei szövet horizontális és vertikális száalai.

A harmóniaknak az ilyesfajta felfénylése inspiráló lett volna ahhoz, hogy a transzcendencia közelébe juttassák Richard Strauss szimfonikus költeményének hallgatóit. Ehelyett maradt a hangzatos cím (Halál és megdicsőülés), valamint hallottunk egy ritkán játszott művet.

Ami a legszomorúbb volt az egészben: a tapsot fogadó karmester azt sejtette, hogy elégedett. Elégedett pedig legfeljebb azzal lehetett, hogy konkrét beavatkozása (durvábban fogalmazva: irányítása) nélkül is létrejött ez a koncert. Mert a zenekarnak aligha adott okot az elégedettségre – a játékosok mindenki másnál inkább tisztában lehetnek azzal, hogy ezeket a műveket – más karmesteri hozzáállással – ténylegesen is meg tudták volna szólaltatni, emlékezetes koncerttel ajándékozva meg rendszeres hallgatóközönségüket.

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

2011. május 24.

A Liszt-évek köszönhetően idén nemcsak gyakrabban kerülnek előadásra az ünneptelt művei, hanem egyébként ritkán hallható kompozíció is szerepelnek a koncertek műsorán. A húsvéti időszakban többször hallhattuk a Krisztus-oratóriumot, s a Nemzeti Filharmonikusok Kelmperer-bérletének 6. (záró) estjén felcsendült a Szent Erzsébet legendája is. Az oratórium két nagy részből áll, mindegyik 3-3 jelenet sorakoztat fel, a hat tétel egybekomponált kisebb formákból épül fel. A két gyermek-szólista intermezzóját leszámítva, hat szólista szerepelt (III. Frigyes császár és az egy magyar nemes szerepét egyaránt Kelemen Zoltán szólaltatta meg), a Nemzeti Énekkar és az MR Gyermekkórusa társult a Nemzeti Filharmonikus Zenekarhoz. Az est dirigense Kocsis Zoltán volt.

Nem vezet messzire a mű „operaszerűségének” a fesegetése, hiszen egy-egy végig gondolt interpretáció képes romba dönteni az íróasztal mellett gyártott legszebb elméleteket is.

Ezúttal Liszt zenekara vonta magára a figyelmünket. Az egész est legnagyobb élménye az volt, hogy valamennyi új hangulatot-karakteret már az első hangokkal markáns-plasztikusan megteremtette az

együttessel. Rendkívül kidolgozott volt a zenei háttér, amely előtt a szavakba foglalt epizódok zajlottak. Már a bevezetőben feltűnt a vonósok akcentuált játéka, szép melodikus fordulatokat köszönhattunk a fuvolának, s mindig megindító volt a rezesek korálszerű „kórusa”. Ugyanakkor nem tagadható, hogy a részletekbe menő aprólékos kimunkálás néha olyan hatással járt, mint amikor közelről szemlélünk egy monumentális gobelin-kárpitot – nehéz volt nem elveszni a részletekben.

Éppen ezért, a kontrasztáló részek jelentették a legnagyobb élményt – például a Kereszteslovagok indulója, s a rákövetkező éneklő rézfúvós-anyag.

A kórus a tőle megszokott magas színvonalon teljesített, legfeljebb az árnyaltabb érzelmi karakterizálás tudta volna (akár a szöveg ismerete nélkül is) eleve érzékeltetni az általa megszemélyesített csoport kilétét. Már-már hangszeres gondolkodásra vallóan az egyes részletek megformálását, dinamikai megtervezését tekintették szinte kizárólagos feladatuknak.

Nem volt szerencsés a szólistaválasztás; a rövid szerep is lehet fontos – annyira mindenképp, hogy hallani kell(ett volna). Lisztes László udvarmesterének szólamát csak nyomokban követhettük, a kétségkívül monumentális zárójelenetben viszont bántóan veszett el Kelemen László hangja. Batori Éva Erzsébet lényének már-már testetlen, éteri lényegét emelte ki – Ulbrich Andrea Zsófia őrgőrnőjével való jelenetében a párbeszéd helyét az alt „conciatója” uralta. Ki-egyensúlyozottra sikerült a rózsacsoda jelenet (Lajos őrgőrként Kálmándi Mihályt hallhattuk) – ám a hosszú epizódokat nem koronázta meg a temetés apoteózisa: a hallgató távolságtartó magatartást engedhetett meg magának, nélkülözve a katarzist.

Nem végigéltük, csupán végighallgattuk a monumentális művet – ugyanakkor, a kidolgozott előadásnak köszönhetően mégis kaptunk olyan tanulságokat, amelyek hozzásegítenek a liszti életmű alaposabb megismeréséhez.

Óbudai Danubia Zenekar

2011. május 28.

Mese-programmal invitálta a „DANUBIA + NEMZETI BÉRLET” 4., zárókoncertjére közönségét a zenekar. Prokofjev: Péter és a farkas című zenés meséjének mesélőszerepét Kulka János töltötte be, a kamaragyütttest foglalkoztató Sztravinszkij-műben, A katonai történetében a katonát Stohl András, az ördögöt Bodrogi Gyula, a királylányt Radnay Csilla, a mesélőt pedig a

rendező Mátyássy Bence alakította. A karmester Héja Domonkos volt.

Ismételten szembesülhettünk azzal, hogy a mese: veszélyes műfaj. Fokozott mértékben igaz ez a zenés mesére. Könnyen félreérthető, más szempontból pedig nem könnyű végiggondoltan a „lényegét” visszaadni. Legalábbis, ez derült ki a délelőtti előadásból, amelynek közönségében – kis túlzással – 2 évestől 102 évesig minden korosztály képviselve volt.

Zeneileg mindenképp a Prokofjev-mű volt kidolgozottabb. Az egyes szereplőkhöz társított hangszerek közül kiváltképp a fuvola jeleskedett (kismadár), s a farkast megjelenítő három kürt. A művet ismerők figyelmét is elterelte a zenéről a kerettörténet indokolatlan (pontosabban, olcsó poénnal „indokolt”) bővítése, amennyiben egy Piroška társult a mesélőhöz, akiről utolsó pil-

lanatban kiderült, hogy ő a farkas (sátáni kacaja talán már a következő mű ördögét volt hivatott előlegezni). Elvontabb volt a Sztravinszkij-mű megjelenítése (a színészek megjelenése persze mindig élmény a zenehallgatóknak, általában minden látványelemet hálásan fogad a közönség). Itt rendkívül zavaróan hatott, hogy a főszereplők többnyire olvasópróba-szinten olvasták szövegüket; kellő rutin birtokában – sajnos, néha eltűzött hangulati töltéssel. A szünetek tagoló szerepe viszont remekül érvényesült. A szólista-szerepbe került zenekari muzsikuskok kamarazenei érzékenysége ezúttal kevésnek bizonyult; bántóan sok esetlegesség tűnt fel játékukban. A karmester ezúttal nem zenei vezető volt, csupán a muzsikuskok koordinátora.

A katona története különböző szöveg-variációkkal ismertes. Amit itt hallottunk (be-

ékelve egy gag-et, miszerint az írástudatlan katona az ördögtől kapott csodakönyvből épp a Péter és a farkas meséjét kezdi olvasni), összességében hosszadalmas volt, akkor is, ha Bodrogi mókázása vidám pillanatokot is tudott okozni.

A közönség mindazonáltal elégedett lehetett: ismét kapott Danubia-bérletet, s korábbi ismeret-foszlányok, emlékképek felidézésével mese közelben töltött két órát. Hogy ebbe a műsorba kevés zenei élményforrás került, korántsem a programból következik. A „zene + színház” ötlet jó, csak minden konkrét megvalósításhoz következetesen végigvitt koncepció szükséges. És az a meggyőződés, hogy a látványelemeket élmény adó többletnek tartásuk a muzsikuskok, ne többnek. Tehát, játékuk olyan igényes és kidolgozott legyen, ami látvány nélkül is podiumképes.

Fittler Katalin

CD-kritika

A MÁV Szimfonikus Zenekar második Rózsa Miklós szerzői lemezéről

A Brácsaverseny és a Magyar szerenádok tartalmú korong után ismét Mariusz Smolij vezényletével rögzítette az elsősorban méltán filmzeneszerzőként számon tartott Rózsa Miklós további négy művét. Közülük a legkorábbi a Rapszódia gondonkára és zenekarra (Op. 3.), amelyet a lipcsei konzervatórium végzős növendékeként komponált. Csaknem egy évtizeddel későbbi az eredetileg Capriccio, Pastorale e Danza című ciklus (Op. 14.), amely később a Három magyar vázlat címet kapta (az eredeti címet a tételcímek őrzik). A felkérésre írt Nyitányhoz nem tartozik konkrét-meghatározott program, ám óhatatlanul is kapcsolatba hozható az '56-os magyarországi eseményekre való (érzelmi) reflexióval. Hasonlóképp felkérésre készült 1963-ban a Notturmo ungherese, amelynek bemutatóját nem kisebb karmester vezényelte, mint Ormándy Jenő (philadelphiai együttese élén).

Csaknem három és fél évtizeden ível át a négy magyar hangvételű kompozíció, azonban ezt az „időbeliséget” aligha érezhetjük. A hazájától elszakadt szerző Nyugat-Európában csakúgy, mint Amerikában, nem felejtette el zenei anyanyelvét. Természetesen a magyar zeneirodalom hatását hiába keresnénk, viszont az idő múlásával mintha még élesebben körvonalazódtak volna azok a ti-

pikus magyar fordulatok, amelyek felidézése a külföldiek számára is egyértelművé teszi e muzsikák „hovatarozását”.

Annál nagyobb hatással van a szerző zenei gondolkodásmódjára filmzeneszerzői munkássága; ennek számlájára írhatóak a mármár plakátszerű egyértelműséggel felvázolt fordulatok. A motívumok karakterisztikusak, a tágasságot (nagyotál) többoktávnyi távolságban megszólaltatott unisono-fordulatokkal érzékelteti. Valamiféle „evidencia” hatja át ezeket a zenekari műveket; aligha okozhattak fejtörést akár a karmesternek, akár a zenekari hangszercsoportoknak és szólistáknak. Más szempontból tekintve, ezeket a tételeket intenzíven kell játszani, üresjáratok nélkül – a formarészek egymásrakövetkezése egyértelműen minősíti a szakaszok viszonyát. Ami alapkövetelmény: a mindenkori dallam prioritása (a kidolgozott) kísérettel szemben a dallamfordulatok szólistikus igényű kidolgozása ugyanakkor nem társul játékost-próbáló technikai nehézséggel.

Harmonikus együttműködést sejtet a felvétel a Rapszódia szólistájára, Mark Kosower, a karmester és a zenekar között. A hallgatni való tetszetős, távlatos visszapillantás arra a stílusra, amelyhez hasonló volt sajátja idehaza a divertimento-irodalmat gazdagító

szerezőknek, s azoknak, akik a versenyművek virtuozitásával, színességével gyakoroltak hatást a közönségre. Modernnek legfeljebb rövid ideig tűnhetett „kortárs”-korában is – viszont a kikapcsolódáshoz színvonalas kompozíciókkal járult hozzá. Napjaink stresszes világában épp feszültségmentességével jelent különleges játszanivalót; az előadókat ingerküszöbük áthelyezésére készíti; olyan árnyalatokat, részleteket tart fontosnak, amelyeken egyébként könnyen átsiklik a figyelem. Ebben a megváltozott zenei mozgástérben átértékelődik a hangzás megannyi gesztusa – szokatlan feladat otthonosnak lenni itt.

A MÁV Szimfonikus Zenekar koncertjeinek műsorán rendszeresen szerepelnek ritkaságok, érdekességek, különlegességek. Az együttesnek tehát kifinomult az ilyesfajta alkalmazkodóképessége – épp ezért vállalkozhatnak eredményesen arra a feladatra, hogy a Rózsa Miklós szimfonikus műveivel először találkozókkal megszeretessék a szerző könnyű-kezü muzsikáját. Kamatozik az is, hogy gyakran/rendszeresen kísérnek énekeseket; nem becsülik alá a dallam jelentőségét (tudják: tematikus értékével nem elég tisztában lenni, hanem minden alkalommal illő módon kell megszólaltatni), s az időről időre váltakozó apparátusú kísérő-együttes mindig megtalálja a maga funkcióját a zenei szövet egészében.

A MÁV Szimfonikus Zenekar méltán visszatérő szereplője a NAXOS Rózsa Miklós szerzői sorozatának.

Fittler Katalin